

ПРИКАЗИ

др Новица Ракочевић, ВРИЈЕМЕ КЊАЗА И КРАЉА НИКОЛЕ
1878-1918. године, ИП Ваша књига-д.о.о.-Београд, Скупштина
општине Колашин, Београд, 2006., 292. стр.

Књига Новице Ракочевића „Вријеме књаза и краља Николе” 1878-1918. године је систематизована у више цјелина. Састоји се из два дијела. Први дио говори о личној власти књаза Николе, спољној политици Црне Горе, Уставу и уставном поретку у Црној Гори, Бомбашкој афери, Црној гори у анексионој кризи, Колашинском процесу, проглашењу краљевине, политичком стању уочи балканског рата, Црној Гори у балканским ратовима, у Првом свјетском рату, као и о просвјети, култури, војсци, цркви и привреди Црне Горе наведеног периода. У књизи се налазе и радови о Старој Рашкој и Боки Которској. Други дио књиге су чланци, интервјуи, полемике и оно што су други казали о Новици.

Први дио, управо под овим насловом, представља дио историје Црне Горе, који је наручило Министарство науке и образовања Црне Горе (1994) од аутора др Жарка Шћепановића, др Радомана Јовановића, др Новице Ракочевића и др Радоја Пајовића, а било је планирано да је објави издавачка кућа CID из Подгорице. Када су дјелови рукописа заврше-

ни, установило се да се ради о различитим приступима тематици, о њеном различитом обухвату и различитим стиливима међу ауторима, па се закључило да се не може доћи до кохерентног дијела, те се од њега одустало. Како су о рукопису исказане позитивне критике, Панто Пековић и Гојко Ракочевић су се одлучили да од тог рукописа и још неких радова Новице Ракочевића приреде посебну књигу, задржавши при томе наслов који је дат овом дјелу рукописа за историју Црне Горе. Тематски додати радови на неки начин допуњавају основни текст, јер се у њима такође говори о периоду краја деветнаестог и почетка двадесетог вијека и тежњама ка уједињењу двије српске државе – Црне Горе и Србије. Без обзира на различит државно-правни развитак Црне Горе и Србије до уједињења 1918. године, Ракочевић православни народ у Србији и Црној Гори сматра једним народом, истородним-са историјским тенденцијама заједничког живота и уједињења.

Ово своје дјело Новица Ракочевић ствара у времену када црногорска ис-

ториографија пролази кроз изазове у којима се пробијају нова схватања, тумачења, школе, утицаји, идеје и гледања. И поред позитивности коју доноси напуштање идеолошких калупа и познатих историографских матрица евидентне су бројне грешке које су или плод нестручности и незнања, или се провлаче намјерно са одређеним циљем што је још погубније за историографију. Тиме посао професионалног историчара постаје тежи, али и много одговорнији него у цивилизованим државама.

Новица Ракочевић је био историчар који је ишао трагом релевантних докумената оног доба које је предмет његовог научног истраживања. Био је свјестан да се у времену бројних изазова историографско дјело пред судом јавности најбоље брани оствареним научним резултатима. Све што је радио, не само у историјској науци, др Ракочевић је радио савјесно и предано. У научном раду досљедно се држао основног методолошког начела, научног принципа да је дужност историчара да утврди како се нешто уистину догодило без накнадног уљепшавања историјских догађаја. Млађе научне сараднике је ненаметљиво подстицао да раде више и боље, да поштују исказе историјских извора и да историјску истину утврђују на провјереним документима. Полазећи од модерног начела у историографији да је задатак историчара да откривају често намјерно замагљену истину, др Новица Ракочевић се највише ослањао на фактографију. Чињенице су неприкосновене. Оне карактеришу сваки његов рад мањег или већег обима. Ниједан озбиљан научник до сада није оспорио било коју чињеницу из његовог обимног научног дјела.

Др Новица Ракочевић се мање бавио анализама и коментарима. Када је то чинио, није био крут у закључивањима. Кад су чињенице такве какве јесу, сматрао је да тада и сам читалац може да изведе једино исправан суд.

Др Новица Ракочевић је био добар познавалац архивске грађе. Обишао је многе архиве у Црној Гори и Југославији. Често је био и први корисник њихове архивске грађе. Обилазио је и стране архиве. Ако, на примјер, у Бечу није био први корисник те грађе, свакако је био међу оним истраживачима који су је највише и најбоље познавали и користили. У свом научном дјелу унио је на хиљаде до тада непознатих података. Градио је своје научно дјело упорно и систематски, како то доликује признатим и познатим научним радницима. Сматра се једним од ријетких историчара енциклопедиста, чија су знања историјских догађаја била задивљујућа. Цјелокупно дјело др Новице Ракочевића је обимно, научно фундирано и високо вредновано. Својим научним радовима стекао је високо мјесто у црногорској и југословенској историографији. Радови овог аутора говоре да је он био изванредан познавалац нововјековне прошлости Црне Горе, нарочито XIX и XX вијека. Он је одличан познавалац историје и сусједних земаља југословенских народа. Акрибичност, минуциозност и ерудиција карактеришу скоро све радове др Ракочевића. Он је био један од ријетких историчара који је систематично сакупио и анализирао архивску грађу нашег и Аустро-Угарског поријекла и историографску и публицистичку литературу и научно освјетлио многа питања из историје Црне Горе. Мада је писао у вријеме када идеологија и дневна по-

литика нијесу презале ни од насилног поправљања историје Црне Горе, Новица Ракочевић је одолио тим идеолошким притисцима, остајући вјеран научним методолошким начелима тумачења изворне грађе и њене садржине. Образован на традицији и у духу добре историографске школе остао је досљедно објективан тумач прошлости Црне Горе и историје српског народа. Преношење данашњег стања и критерија у прошлост са научног гледишта није прихватљиво. Поједностављивање ствари је највећа опасност за науку, па зато упозорава он, они који ратују са историјским чињеницама показују пуно непознавање ствари.

Савјесно слиједећи изворну документацију и поштујући историјске чињенице, Ракочевић је и у овој књизи доказао како династичке чарке и међусобне свађе нијесу могле да помуте свијест српског народа и да помете братске односе између ове двије земље. Његова анализа овог периода историје Црне Горе и Србије недвосмислено показује да је ријеч о времену када је владало општеприхваћено становиште да су обје ове државе етнички, национално српске, да Црногорци и Србијанци чине један народ – српски. Разлике између Црногораца и Србијанаца постоје и аутор их види најприје у политичкој и државно-правној индивидуалности њихових држава, а не из посебног етноса.

Сазнања до којих је својим научно-истраживачким радом дошао др Новица Ракочевић су трајна и тешко оборива јер су научно утемељена и представљају у правом смислу те ријечи историјску истину. Његова сазнања разрешавају многе дилеме везане за бројна актуелна питања. Само онај ко је у стању да сагледа врије-

ме у коме је стварао др Новица Ракочевић, вријеме једнопартијског мишљења, и онај ко је прочитао сва његова дјела, може објективно расуђивати и донијети закључак о каквој се личној храбрости, али и научном приступу ради. Сачувао је част, образ, људско достојанство, храброст, али и достојанство струке у временима много тешким за историчаре. Због своје досљедности и посвећености науци, нападан је жестоко, али никад није опораван, јер је његов рад заснован на документима, а политиканство у науци он једноставно није подносио.

Колико је код њега све било научно утемељено најбоље говори ова књига. На страници 173 стоји: „Избори за посланике за Подгоричку скупштину, за ондашње прилике извршени су нормално и на демократски начин. То су били најдемократскији избори до тада у Црној Гори. Организованог притиска власти није било, а нити је могло бити, с обзиром на то да је власт била импровизирана и да се заиста, као таква, није ни осјећала. Притиска није било ни од српске војске, југословенских добровољаца јер њихове малобројне посаде (око 500 људи, од којих пола на Цетињу) нијесу се уопште мијешале у изборну агитацију.“

О цркви, Новица је писао: „Црногорска црква Уставом 1905. године проглашена је аутокефалном-независном у односу на друге цркве, али је у догми чинила јединство са другим православним црквама. Тако је црква постала државна а њени свештеници државни чиновници. Пошто је Црна Гора била држава дијела српског народа, то је и православна црква била српска.“ (стр. 131)

Новичин став о уједињењу 1918. године: „Уједињење је било ствар са-

мих Црногораца, није им наметнуто са стране. Ондашње прогресивне снаге црногорског друштва у датој ситуацији рјешавале су само конкретни задатак који је поставила историја. За Црну Гору, уједињење је било дубоко прогресиван, револуционаран историјски чин. Уједињење је, уопште узевши, и највећи догађај у њеној бујној историји.

Национално питање у Црној Гори 1918. није се постављало. Црногорци су се изјашњавали Србима, оно што су заправо и били. И противници уједињења, звани „зеленаши“ нијесу постављали национално, него државно-правно питање Црне Горе. Они су чак, више махали барјаком српства него ујединитељи, звани „бјелашки“. Дакле, ујединио се један народ – српски народ, који је стицајем историјских околности био подијељен у више држава“. (255)

Почетком 90-их година прошлог вијека објаснио је феномен манипулација историјском науком и указао на опасности таквог писања: „Ваља истаћи да су се неки квази историчари расписали по разним листовима и ча-

сописима, а јављају се и са посебним издањима, у којима одбацујући историјске чињенице, као и скоро све оно што је написано о Црној Гори и Црногорцима, покушавајући да докажу да Црногорци нијесу Срби, а Црна Гора није српска држава. Умјесто да историју оставе онакву каква јесте, они у својој антиисторијској работи покушавају доказати геноцидност србијанске политике над Црном Гором и Црногорцима.“

И из ових навода који се налазе у књизи закључујемо да је Ракочевић успио да одоли идеолошким притисцима и да остане вјеран научним методолошким начелима тумачења изворне грађе и њене садржине исказујући нарочит научни смисао за остварење синтеза. Тако је остао забиљежен као досљедни објективан тумач прошлости Црне Горе и историје српског народа.

И на самом крају треба закључити, с обзиром на то да је Новичин стваралачки опус обиман и плононосан, да на млађим историчарима остаје обавеза писања монографије о њему и његовом дјелу.

др Жарко Лековић